

Czerwończyk fioletek *Lycaena helle* (4038)

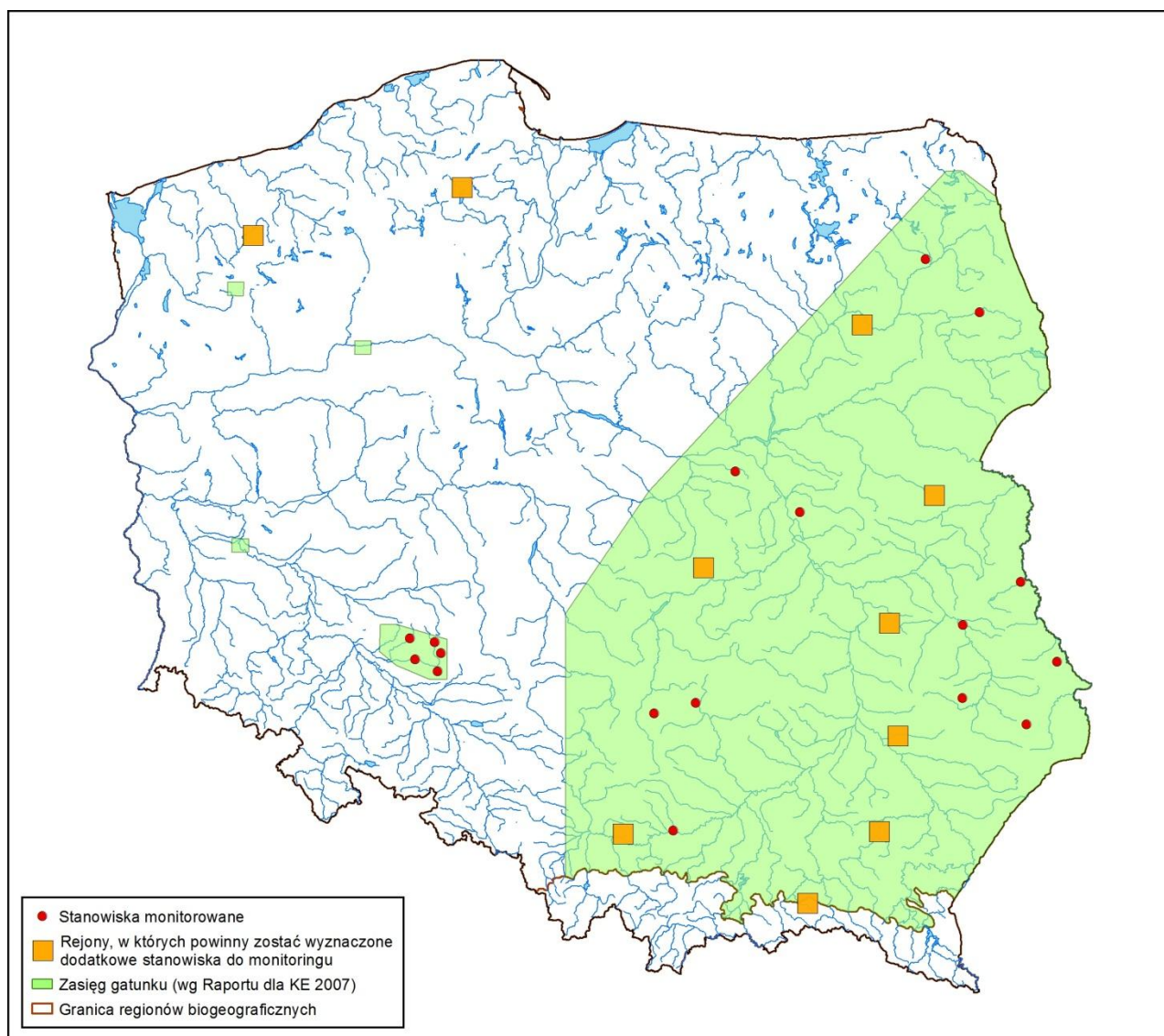

Autor raportu: Marcin Sielezniew

Eksperti: Blaik Tomasz, Dziekański Jan, Frąckiel Krzysztof, Gwardjan Mariusz, Hołowiński Marek, Malkiewicz Adam, Michalczuk Waczesław, Pałka Krzysztof, Przybyłowicz Łukasz, Sielezniew Marcin, Tarnawski Dariusz, Walkiewicz Paweł

Gatunek występuje wyłącznie w regionie biogeograficznym kontynentalnym. Gatunek nie był monitorowany w latach 2009 i 2010.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

Monitoring gatunku przeprowadzono na 17 stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym. Stanowiska te są zlokalizowane w województwach: dolnośląskim, górnośląskim, lubelskim, małopolskim, mazowieckim, opolskim, podkarpackim, podlaskim i świętokrzyskim i nie reprezentują jeszcze w pełni rozmieszczenia geograficznego czerwonoćczyka fioletka w Polsce. Pożądane byłoby uzupełnienie w przyszłości listy monitorowanych stanowisk o lokalizacje na Pomorzu i Wielkopolsce oraz w województwach: lubuskim, łódzkim, podkarpackim i śląskim, a także zwiększenie liczby badanych stanowisk w dotychczas badanych rejonach, szczególnie na Podlasiu oraz Mazowszu, łącznie do min. 25 stanowisk.

Badania monitoringowe w roku 2011 wykonywało 13 ekspertów: Tomasz Blaik, Jan Dziekański, Krzysztof Frąckiel, Mariusz Gwardian, Marek Hołowiński, Adam Malkiewicz, Dawid Marczak, Wacław Michalczyk, Krzysztof Pałka, Łukasz Przybyłowicz, Marcin Sielezniew, Dariusz Tarnawski, Paweł Walkiewicz.

Tab. 1. Zestawienie badanych stanowisk

Lp.	Nazwa stanowiska	Lokalizacja stanowiska (obszary chronione)
1.	Antoniówka	lubelskie (PLH060025 Dolina Sieniochy)
2.	Dziadowa Kłoda koło Sycowa	dolnośląskie
3.	Kapice (dolina Biebrzy)	podlaskie (PLH200008 Dolina Biebrzy)
4.	Kijowice	dolnośląskie (PLH020065 Bierutów)
5.	Łączany	opolskie
6.	Łąki Ciechańskie	lubelskie (PLH 060005 Dolina Środkowego Wieprza)
7.	Łąki nad Wełnianką	lubelskie PLH 060099 Uroczyska Lasów Strzeleckich
8.	Łąki Nowohuckie	małopolskie (PLH120069 Łąki Nowohuckie)
9.	Międzylesie	świętokrzyskie
10.	Ogrodniczki	podlaskie
11.	Podbiel	mazowieckie (PLH140001 Bagno Całowanie)
12.	Smogorzów	opolskie
13.	Sokołowice k Oleśnicy	dolnośląskie (PLH020091 Dolina Oleśnicy i Potoku Boguszyckiego)
14.	Władysławin	lubelskie (PLH060040 Dolina Łętowni)
15.	Włodawka	lubelskie
16.	Wólka	mazowieckie
17.	Wrzosówka	świętokrzyskie

Wyniki badań i ocena stanu ochrony

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach

Tab. 2. Zestawienie ocen wskaźników stanu populacji i stanu siedliska na badanych stanowiskach

Parametr	Wskaźniki	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	Liczba obserwowanych osobników	10	4	3	-
	Indeks liczebności	7	3	2	5
	Izolacja	4	6	6	1
Siedlisko	Baza pokarmowa	13	3	1	-
	Stopień zarośnięcia powierzchni stanowiska przez krzewy i/lub rośliny inwazyjne	10	7	-	-
	Struktura roślinności	15	2	-	-

Wskaźniki stanu populacji:

Liczba obserwowanych osobników i indeks liczebności. Maksymalna liczba obserwowanych osobników na 100 m transektu w czasie jednej obserwacji wahała się od 1,2 i 1,3 (Kijowice i Wólka) do 57 w Sokołowicach. Ten ostatni wynik znacznie odbiegał od pozostałych, przykładowo kolejne miejsce pod względem wartości tego wskaźnika przypadły Łączanom (23,8), Łąkom Nowohuckim (23,5) oraz Ogrodniczkom (20). We Wrzosówce gatunek w roku 2011 nie był w ogóle obserwowany, co wykonawca prac łączył z nagłą intensyfikacją użytkowania części powierzchni oraz zatopieniem pozostałej. Jakość zebranych danych umożliwiła kalkulację indeksów liczebności dla 11 stanowisk. Wartości tego wskaźnika wahały się od 1,7 w Wólce do 145 w Sokołowicach. Jedyne dane porównawcze są dostępne w przypadku dwóch stanowisk na Mazowszu tj. Wólce oraz Podbieli, gdzie w latach 2008-2009 był prowadzony monitoring w ramach realizacji projektu LIFE. Na wyniki tegorocznego monitoringu mogły mieć wpływ niekorzystne warunki pogodowe w lipcu. Zagęszczenia mogły też zależeć od długości i sposobu poprowadzenia wyznaczonych transektów. W przypadku gdy były one relatywnie krótkie i poprowadzone były przez najlepsze fragmenty siedlisk tj. nasłonecznione i osłonięte od wiatru fragmenty, wyniki mogły być wyższe niż gdyby dotyczyły środka większej łąki. Pewną rolę odegrał też zapewne efekt obserwatora.

Izolacja. Stopień izolacji poszczególnych stanowisk był bardzo zróżnicowany i wahał się od 0,3 km w przypadku Kijowic do 45 km kilometrów dla Podbieli. Wskaźnik ten oceniono jako właściwy (FV) w przypadku 4 stanowisk, niesprzyjający (U1) - 6, zły (U2) – 6 oraz nieznany (XX) - 1.

Wskaźniki stanu siedliska:

Baza pokarmowa. Zagęszczenie rośliny żywicielskiej na zdecydowanej większości stanowisk (13 z 17) ocenione zostało jako właściwe (FV). Trudno podać wartość maksymalną tego wskaźnika, gdyż z analizy danych wynika, że część obserwatorów terenowych miało problemy z odróżnianiem poszczególnych osobników i/albo podali dane dotyczące liczby łodyg (występowanie kilkudziesięciu osobników w 1 m² jest nieprawdopodobne). Minimalne zagęszczenie – 0,36 osobników /m² zostało stwierdzone we Wrzosówce.

Stopień zarośnięcia powierzchni stanowiska przez krzewy i/lub rośliny inwazyjne. Zarastanie było nieistotnym czynnikiem w przypadku 10 z 17 stanowisk, które w związku z tym otrzymały ocenę właściwą (FV). Na pozostałych stanowiskach wykonawcy odnotowali wkraczanie nawłoci, pokrzywy lub trzciny i/lub znaczną część powierzchni zakrzaczoną, co skutkowało oceną niezadowalającą (U1). Na żadnym ze stanowisk wskaźnik ten nie otrzymał oceny złej (U2).

Struktura roślinności. Korzystna struktura roślinności tj. obecność odpowiednich wiatrochronów występowała w przypadku 15 z 17 stanowisk, a niezadowalająca (U1) tylko w przypadku dwóch tj. Antoniówki i Wrzosówki.

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Lp.	Stanowisko	Oceny
-----	------------	-------

		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy zachowania	Ocena ogólna
1	Antoniówka	FV	U1	U1	U1
2	Dziadowa Kłoda koło Sycowa	FV	U1	U2	U2
3	Kapice (dolina Biebrzy)	U1	U1	FV	U1
4	Kijowice	U2	U1	U2	U2
5	Łączany	FV	FV	U1	FV
6	Łąki Ciechańskie	FV	FV	FV	FV
7	Łąki nad Wełnianką	FV	FV	FV	FV
8	Łąki Nowohuckie	FV	FV	FV	FV
9	Międzylesie	U1	FV	U1	U1
10	Ogrodniczki	FV	FV	U1	FV
11	Podbiel	FV	FV	U1	FV
12	Smogorzów	U1	U1	U2	U2
13	Sokołowice k Oleśnicy	FV	FV	U1	FV
14	Władysławin	U1	FV	U1	U1
15	Włodawka	U1	FV	FV	FV
16	Wólka	U2	U1	U2	U2
17	Wrzosówka	U2	U2	U2	U2

Stan populacji. Stan populacji na 9 z 17 monitorowanych stanowiskach został określony jako dobry (FV), na kolejnych 4 niezadowalający (U1), a w przypadkach 4 stanowisk (U2). Ocena ta wynikała z niskiej względnej liczebności obserwowanych imagines. W przypadku Wólki dodatkowo odnotowano spadek liczebności w porównaniu z monitoringiem prowadzonym w latach 2007-2009.

Stan siedliska. Stan siedliska był właściwy (FV) w przypadku 10 z 17 stanowisk, niezadowalający (U1) – 6 stanowisk i zły (U2) – 1 stanowiska (Wrzosówka). Generalnie był lepszy od stanu populacji. O ocenach niższych tylko w jednym przypadkach decydował wyłącznie deficyt roślin żywicielskich (Dziadowa Kłoda), dla 2 stanowisk czynnikiem decydującym o ocenie było zarośnięcie roślinami inwazyjnymi (Smogorzów i Kijowice). W przypadku Antoniówki przyczynami były struktura roślinności oraz zarastanie, Wólki - deficyt roślin żywicielskich, Wrzosówki - wszystkie wskaźniki.

Perspektywy zachowania z uwzględnieniem oddziaływań i zagrożeń. Gatunek ma dobre perspektywy zachowania na 5 z 17 stanowisk; w pozostałych przypadkach są one niezadowalające (U1) lub złe (U2) – odpowiednio 7 i 5 stanowisk. Korzystne prognozy dotyczą stanowisk, które są rozległe i ekstensywnie użytkowane (Kapice, Włodawka, Łąki Ciechańskie, Łąki nad Wełnianką, Łąki Nowohuckie), nawet mimo niskiego zagęszczenia imagines, czyli tam gdzie aktualne użytkowanie sprzyja populacjom fiolełka. Niższe oceny (U1 i U2) wynikają z jednej strony z obserwowanych procesów sukcesji wtórnej związanej z zaniechaniem użytkowania (Dziadowa Kłoda, Smogorzów, Sokołowice, Wólka), a z drugiej z niewłaściwego użytkowania, tj. niskiego koszenia większych powierzchni w nieodpowiednim terminie (nierzadko dwukrotnego). Oddziaływania te były odnotowywane zwykle jednocześnie na tych samych stanowiskach, ale różnych ich fragmentach (Antoniówka, Władysławin, Ogrodniczki, Podbiel, Łączany). Niekorzystne

zmiany siedliskowe wywołane odwodnieniem zaobserwowano w Międzyzlesiu. W przypadku dwóch stanowisk problemem był podtopienia części łąki oraz zarastanie (Kijowice) lub intensywne użytkowanie wyżej położonych fragmentów (Wrzosówka).

Gatunki obce. Szata roślinna 5 badanych stanowisk ulega przekształceniu na skutek pojawienia się gatunków inwazyjnych, zwłaszcza nawłoci kanadyjskiej i późnej (zgłaszane na stanowiskach: Wólka, Dziadowa Kłoda, Kijowice, Podbiel, Sokołowice). Prowadzi ona do znacznego zubożenia florystycznego w tym eliminacji roślin pokarmowych oraz nektarodajnych gatunku. Podobny efekt wywołuje rozprzestrzenianie się pokrzywy oraz trzciny na niekoszonych łąkach.

Ocena ogólna. Stan ochrony gatunku na 8 z 17 stanowisk określono jako właściwy (FV), na 4 jako niezadowolający (U1), a na 5 jako zły (U2). W 3 przypadkach (Łąki Ciechańskie, Łąki nad Wełnianką oraz Łąki Nowohuckie pozytywna ocena ogólna wynikała zarówno z pozytywnego stanu populacji i siedliska jak i perspektyw ochrony. Właściwy stan ochrony gatunku otrzymało również stanowisko Włodawka ze względu na dobre perspektywy zachowania populacji ocenionej gorzej ze względu na niższe zagęszczenie (U1), ale zamieszkującej bardzo rozległy i zróżnicowany siedliskowo teren. które mimo gorszej oceny populacji (U1) wynikającej z niskiego zagęszczenia. Pozytywną ocenę ogólną mimo gorszych perspektyw przyznano Łączanom, Podbieli, Ogrodniczkom oraz Sokołowicom ze względu na bardzo dobrą kondycję zarówno populacji jak i siedlisk. Ocena niezadowolająca (U1) stanowiska Kapice wynikała ze stanu siedliska oraz populacji, Antoniówki - siedliska oraz perspektyw, a Międzyzlesia i Władysławina - populacji oraz siedliska. Ocenę ogólną złą otrzymały Wrzosówka, gdzie motyl nie był obserwowany w roku 2011 a także Wólka, Smogorzów (niezadowolający stan siedliska oraz zły stan populacji i negatywne perspektywy) oraz Dziadowa Kłoda (złe perspektywy oraz nienajlepszy stan siedliska).

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000

Tab. 4. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na obszarach Natura 2000

Lp.	Obszar Natura 2000	Oceny			
		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy ochrony	Ocena ogólna
1	PLH060025 Dolina Sieniochy (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
2	PLH200008 Dolina Biebrzy (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
3	PLH020065 Bierutów (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
4	PLH 060005 Dolina Środkowego Wieprza (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
5	PLH 060099 Uroczyska Lasów Strzeleckich (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
6	PLH120069 Łąki Nowohuckie (1 stanowisko)	FV	FV	FV	FV
7	PLH140001 Bagno Całowanie (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX
8	PLH020091 Dolina Oleśnicy i Potoku Boguszyckiego	XX	XX	XX	XX

	(1 stanowisko)				
9	PLH060040 Dolina Łętowni (1 stanowisko)	XX	XX	XX	XX

Dziewięć spośród 17 badanych stanowisk znajdowało się na 9 obszarach Natura 2000. W każdym obszarze było monitorowane tylko jedno stanowisko. W przypadku łąk Nowohuckich jest to jedyne znane stanowisko i w związku z tym oceny stanu jego ochrony może być traktowana jako ocena stanu gatunku w danym obszarze. W przypadku pozostałych obszarów, pojedyncze stanowiska nie dają podstaw do oceny stanu gatunku na ich terenie.

Stan ochrony gatunku w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Tab. 5. Ocena stanu zachowania gatunku w regionach biogeograficznych

Region	Oceny			
	Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
Region biogeograficzny kontynentalny	XX	XX	XX	XX

Monitorowane w 2011 roku stanowiska nie reprezentują jeszcze wszystkich rejonów występowania gatunku w regionie kontynentalnym, więc trudno oceniać stan ochrony gatunku na tym poziomie. W każdym razie wyniki monitoringu na tych 17 stanowiskach wskazują na stan co najmniej niezadowolający (ponad połowa stanowisk z ocenami U1 lub U2).